

DR. DOMONKOS JÁNOS

ny. iskolaigazgató, irodalomtörténész

Budapest

Emlékezés Kodály Zoltán (1882–1967) örökségére

– „EGY NEMZETNÉL SEM VAGYUNK ALÁBBVALÓK...” –

Rá is érvényes az ő Bartókról szóló megállapítása: „Valahányszor előadják egy művét, egy percre Magyarországra is gondolnak.” Nemrég kettős évfordulóra emlékezhetünk: Negyedszázada, március 6-án távozott el közülünk, és december 16-án volt születésének 110. évfordulója. Nemzetünk önmagát tiszteli, amikor halhatatlan fia emlékét, pótolhatatlan örökségét felidézi.

Amit vállalt: Magyarország újjáteremtése zenében. Nemzedékek tudatát formálta újjá. Hitet, bizalmat és távlatot adott, életcél és meggyőződést. Tanítványa volt valamennyi magyar költő, művész és zenész, minden alkotó szellem: egész Magyarország. Kecskeméten született, ahol a vasútállomás épületén márványtábla hirdeti emlékét. Innen hamarosan Szobra, azután Galántára, majd Nagyszombatba került a vasutascsalád. Egyik legsodálatosabb műve, a *Galántai táncok* bizonyítja, hogy már itt megismerte és megszerette a magyar nép dalait. A népdalgyűjtés nagy terve nem egyik napról a másikra született meg benne: lassan érlelődött. Doktori értekezését Budapesten a népdalról írta. Megállapítja, hogy egyes dallamok ugyanúgy szólnak a Duna és a Volga mentén. Bizonyos dallamtípusok éppúgy megtalálhatók a csángók közt, a Dunántúlon és a felvidéki magyarság körében.

A népdalgyűjtés elindításakor olyan fegyvertársra lelt Bartók Béla személyében, aki kiváló képességeit ugyanannak a célnak a szolgálatába állította, ki is tartott mellette jobban-rosszban. Felosztották egymás közt a kutatási területeket abban a biztos tudatban, hogy az eredeti magyar zene még él, elsősorban falun, s főleg a peremvidéken. Kodály a Felvidékről indul, Bartók Békés megyéből kelet felé. Akkoriban még nagyon nehéz munka volt a népdalgyűjtés (nem volt magnetofon!), s maga az utazgatás is rendkívül körülményes volt. Kodály majd minden alkalommal betegen érkezik vissza a fárasztó utakról. De nem adja fel. „A magyar népdal – vallja – az egész magyar lélek tükre.” Meggyőződése, hogy a magyar zenei élet csak népdalainkból újulhat meg. Így ír erről: „Nem akarunk többé zenei gyarmat lenni. Nem akarunk idegen zenekultúrát majmolni. A világ kezd már ránk figyelni. A magyar zenét nem mi találtuk ki, megvan az már ezer éve. Mi csak ápolni, őrizni akarjuk a régi kincset, és ha olykor megadatik nekünk, gyarapítani.”

Hogyan tehetjük azzá, hogy a zene mindenkié legyen? Sok töprengéssel születik meg az ún. Kodály-módszer, a gyermekek zenei nevelésének folyamata: a szolmizálás, az ötfokú hangsor megtanítása és legszebb népdalaink megszerettetése. Így, a gyökerekből táplálkozva nemcsak zenei műveltséget ad, de egyúttal izlésformáló és a magyarságtudat kifejlesztője is. Sajnos, az utóbbi évtizedekben hazánkban a Kodály-módszer alkalmazása eléggé elsorvadt. Annál ragyogóbb eredményeket ért el pl. Japánban, az USA-ban és máshol. Ezt a szellemiséget adják tovább pl. Finnországban az ott működő magyar zenetanárok.

Kodály mélyen vallásos, hitvalló katolikus volt. Élete egybeforrtn zenéjével, amelyben nagy teret foglalnak el egyházi művei. Ő azonban nem választja ketté világi és egyházi műveit, ezek teljes egységet alkotnak. Csodálatos műve, a *Psalmus Hungaricus* (Magyar Zsoltár) egyaránt hazafias, népi és vallásos. A *Budavári Te Deum* latin szövegű miseének, amellyel Budának a töröktől való visszafoglalására állított márványnál szebb emléket. Egyik legkitűnőbb kórusműve a *Jézus és a kufárok*. Mintha festményt látnánk: Jézus kötélből ostort font és kihajtja Isten házából az árusokat. „Az egész sokaság rajta csüng vala s úgy hallgatták őt...”

Egyik legkésőbbi műve az 1954-ben kiadott *Zrínyi szózata*. Mélységes hazaszeretete, a nemzet féltése talán ebben a munkájában csúcsonyul ki legjobban. Zrínyi szavai: *Ne bánts d a magyart!* – folyton visszatérnek, az egekig emelnek bennünket. „Csak jobbítsuk meg magunkat, szabjunk más rendet dolgainknak! *Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók!* De ki bízik Istenben, szereti hazáját, kiáltson fel az égbe Istenhez... Akik Téged szeretnek, mint a nap az ő feltámadásában, úgy tündököljenek!”

Mint mondtuk, Kodály egyházi és világi műveit nem lehet szétválasztani, mert egységet alkotnak. Bizonyítsuk most ezt néhány kedvelt népdalunkkal, amelyeket a *Madárka* című gyűjteményből írtunk ki: *Serkenj fel, kegyes nép... Újlesztendő, vigasztaló... Szőlőhegyen keresztül... Elment a madárka... Zöld erdőben... Magos kösziklának... A csitári hegyek alatt... Aki szép lányt akar venni... Gerencséri utca...* Mind-mind Kodály gyűjtése a Kárpát-medence különböző részeiből. Ezeket a népdalokat minden KALÁSZ-lány ismeri, hisz mozgalmunk nagy gondot fordított népdalkincsünk tanítására és megszeretetésére.

Kodály két híres, ugyancsak jól ismert műve, a *Háry János és a Székelyfonó* azt bizonyítja, hogy népdalaink színpadon is megállják a helyüket.

Szólnunk kell még arról a nagy jelentőségű munkáról, amellyel a 30-as években segítette Kodály a Szent vagy Uram énektár összeállítását. Ő maga nem írt bele, de tanácsaival a szerzők, szerkesztők mellé állt, hogy megtisztítsák templomaink zenéjét az idegen dallamoktól. Ennek alapján készült a ma is használatos *Hozsanna* című énekeskönyv, amelyben már Kodály-dallam is van: az Ah hol vagy, magyarok kezdetű, Szent Istvánról szóló ének újabb dallama.

Illyés Gyula így írt Kodályról: „*Emberi nagyságán át fedeztem föl zenei nagyságát is.*” Bartók pedig így jellemezte: „*Kodály a legnagyobb zeneszerző pedagógusunk.*” Van mit tanulnunk tőle továbbra is!

